

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki

w sprawie z odwołania J. R.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Sosnowcu
o ustalenie wartości kapitału początkowego i wysokość emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 maja 2025 r.,
zażalenia odwołującego się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 24 czerwca 2024 r., sygn. akt III AUa 477/23 - WSCu 42/24,

1. oddala zażalenie;

**2. zasądza od żalącego się na rzecz Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych Oddziału w Rzeszowie kwotę 240 zł (dwieście
czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania
zażaleniowego wraz z ustawowymi odsetkami za czas po upływie
tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia do dnia
zapłaty.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, postanowieniem z 24 czerwca 2024 r., III AUa 477/23, odrzucił skargę kasacyjną odwołującego się J. R. wniesioną od wyroku tegoż Sądu z 23 stycznia 2024 r., oddalającego jego apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 13 marca 2023 r., IV U 653/21, w którym to Sąd w pkt

I zmienił w części zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie z 29 marca 2021 r. oraz decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Sosnowcu z 18 marca 2021 r. w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy w Sosnowcu do przeliczenia wartości kapitału początkowego odwołującego się przy uwzględnieniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru wynoszącego 83,93%, a następnie uwzględnienie powyższego przez organ rentowy w Rzeszowie przy ustalaniu wysokości emerytury pomostowej, w pozostałym zakresie Sąd odwołania oddalił (pkt II).

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie dokonując w ramach swego uprawnienia wstępnej kontroli dopuszczalności wniesionej skargi kasacyjnej, stwierdził, że jest ona niedopuszczalna. Zauważył, że wniesiona została w sprawie, w której rozpoznawano i rozstrzygano o odwołaniach od dwóch decyzji - z 18 marca 2021 r. ustalającej wartość kapitału początkowego oraz z 29 marca 2021 r. przyznającej prawo do emerytury pomostowej z ustaleniem wysokości tego świadczenia. Jedynie więc w znaczeniu formalnym (technicznym) była to jedna sprawa, gdyż Sąd połączył oba odwołania do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia w trybie art. 219 k.p.c. Niemniej jednak skarżone rozstrzygnięcie odnosi się do dwóch różnych odrębnych przedmiotów sporu, co oznaczało konieczność oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej osobno w stosunku do każdego z tych żądań. Jednocześnie Sąd Apelacyjny wskazał, że obie sprawy mają charakter majątkowy, co oznacza, że o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia, która wynosić musi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c.) W przypadku sprawy dotyczącej wartości kapitału początkowego wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi zatem różnica pomiędzy dochodzoną a ustaloną w niekwestionowanej przez skarżącego części wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie, czyli różnica pomiędzy kwotą 113.973,97 zł a 106.895,14 zł, co ostatecznie stanowi o wartości przedmiotu zaskarżenia w kwocie 7.078,83 zł. W przypadku drugiej ze spraw dotyczącej wysokości emerytury pomostowej wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica pomiędzy dochodzoną a już ustaloną w niekwestionowanej przez skarżącego części wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie, tj. różnica pomiędzy kwotą 4.122,86 zł a 3.976 zł x 12 miesięcy (tj. 146,86 zł x 12), czyli 1.762,32 zł.

W zażaleniu na postanowienie Sądu drugiej instancji odwołujący się podniósł zarzut naruszenia: (-) art. 233 k.p.c. przez dowolną a nieswobodną ocenę materiału dowodowego, skutkującego naruszeniem zasad logiki i doświadczenia życiowego prowadzącego do błędnego ustalenia, że skarga kasacyjna podlega odrzuceniu, z uwagi na fakt, iż wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekracza kwoty 10.000 zł, w sytuacji gdy wartość przedmiotu zaskarżenia z obu nierozdzielalnych ze sobą decyzji, tj. decyzji o ustalenie kapitału początkowego i wysokość emerytury wynosi 163.448,29 zł, oraz, że w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia powinna zostać obliczona w każdej sprawie osobno, gdy prawidłowo wartość przedmiotu zaskarżenia powinna zostać obliczona jako suma kwoty świadczeń przyszłych i świadczeń zaległych za cały okres; (-) art. 21 k.p.c. w związku z art. 19 k.p.c. w związku z art. 22 k.p.c. przez nieprawidłowe wyliczenie wartości przedmiotu zaskarżenia, przez przyjęcie, że w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia powinna zostać obliczona w każdej sprawie osobno, gdy prawidłowo wartość przedmiotu zaskarżenia powinna zostać obliczona jako suma kwoty świadczeń przyszłych (art. 22 k.p.c.) i świadczeń zaległych za cały okres (art. 19 § 1 k.p.c.); (-) art. 21 k.p.c. w związku z art. 398⁴ § 2 k.p.c. przez błędne wskazanie, że w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekracza kwoty 10.000 zł, w sytuacji gdy wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego uzależniona jest od konkretnej wartości rzeczywiście zaskarżanego rozstrzygnięcia, nie zaś od wartości przedmiotu sporu lub wartość zaskarżenia kasacyjnego; (-) art. 398² § 1 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej z uwagi na fakt, iż wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekracza kwoty 10.000 zł, podczas gdy w niniejszej sprawie uwzględniona powinna zostać wartość przedmiotu zaskarżenia łącznie w obu sprawach, gdyż objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji oznacza, że w skardze kasacyjnej odwołującego roszczenia z nich wynikające podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia.

Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniósł o jego oddalenie i zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

W przypadku wniesienia skargi kasacyjnej prawidłowe oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego ma istotne znaczenie dla oceny dopuszczalności tego środka prawnego. W świetle art. 398⁶ § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji ma zaś obowiązek skontrolowania dopuszczalności skargi kasacyjnej, co wymaga między innymi zweryfikowania w trybie art. 25 § 1 k.p.c. wskazanej przez pełnomocnika strony wartości przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 maja 2006 r., IV CZ 34/06, LEX nr 200867 i orzeczenia tam powołane).

Zgodnie z treścią art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, w sprawach gospodarczych - niższa niż siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Każda sprawa o emeryturę lub rentę, bez względu na to, czy przedmiotem roszczenia jest w niej prawo do tych świadczeń, czy też ich wysokość, jest sprawą o prawo majątkowe, gdyż żądanie ubezpieczonego zmierza do realizacji prawa mającego bezpośredni wpływ na jego stosunki majątkowe (por. uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z 25 stycznia 1961 r., II CR 909/59, OSPiKA 1962, nr 1, poz. 8).

Art. 476 § 2 i 3 k.p.c. wyjaśnia ustawowe pojęcie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, stanowiąc w § 2 pkt 2, iż należą do nich między innymi sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych dotyczących emerytur i rent. Zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych

sprawach wyznaczony jest zatem w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601), a w drugim rzędzie - przedmiotem postępowania sądowego, określonego zakresem odwołania od decyzji organu rentowego do sądu (por. postanowienie z 11 kwietnia 2006 r., II UZ 1/06, LEX nr 2509554). Oznacza to, że roszczenie niebędące przedmiotem decyzji organu rentowego oraz rozpoznania sądu nie może podlegać uwzględnieniu przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej ani stanowić podstawy określenia wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 maja 2001 r., II UZ 25/01, LEX nr 152710 oraz z 8 lutego 2002 r., II UKN 45/01, OSNP 2003 nr 22, poz. 553).

W niniejszym przypadku skarga kasacyjna wniesiona została w sprawie, w której rozpoznawano i rozstrzygano o odwołaniach od dwóch decyzji: jednej - ustalającej wysokość kapitału początkowego odwołującego się oraz drugiej - ustalającej wysokość przyznanej mu emerytury. Jest to zatem sytuacja, gdy sąd, kierując się względami ekonomiki procesowej, łączy do wspólnego rozpoznania (rozstrzygnięcia) kilka spraw, w których występują po obydwu stronach te same podmioty (art. 219 k.p.c.). W rzeczywistości mamy do czynienia z jedną sprawą wyłącznie w znaczeniu formalnym (technicznym). Mimo zatem, że skargę kasacyjną wniesiono od jednego wyroku, to skarga kasacyjna, jako jedno pismo procesowe, dotyczy w istocie dwóch różnych odrębnych przedmiotów rozpoznania i rozstrzygnięcia, które są połączone w jednej sprawie tylko w sposób formalny. Zaskarżenie wyroku w odniesieniu do dwóch różnych przedmiotów sporu, choćby było dokonane w jednym piśmie procesowym (jednym dokumencie w znaczeniu technicznym), oznacza wniesienie dwóch środków zaskarżenia wobec odrębnych rozstrzygnięć zamieszczonych w jednym orzeczeniu. W takim przypadku dopuszczalność skargi kasacyjnej należy oceniać według wartości przedmiotu zaskarżenia osobno w stosunku do każdego z zaskarżonych rozstrzygnięć.

W postanowieniu z 25 maja 2001 r., II UZ 30/01 (OSNP 2003 nr 6, poz. 161) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sprawa o podwyższenie (przeliczenie podstawy wymiaru) emerytury nie jest sprawą o przyznanie lub wstrzymanie prawa do

emerytury, w której kasacja przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 392¹ § 1 zdanie drugie k.p.c.). Taki sam kierunek wykładni art. 392¹ k.p.c. został zaprezentowany w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. postanowienia: z 13 marca 2001 r., II UZ 13/01, OSNP 2003 nr 2, poz. 47, z 13 marca 2001 r., II UZ 15/01, OSNP 2003 nr 2, poz. 49, z 28 listopada 2001 r., II UZ 80/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 449, czy też z 10 kwietnia 2002 r., II UZ 31/02, LEX nr 54791). W postanowieniu z dnia 6 listopada 2008 r., II UZ 48/08 (LEX nr 686064) Sąd Najwyższy wskazał, że jeśli przedmiotem sporu nie jest prawo do emerytury lub renty, lecz jedynie jego wysokość, to dopuszczalność zaskarżenia wyroku sądu drugiej instancji uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia obliczonej w oparciu o przepis art. 22 k.p.c. i stanowi ona różnicę między wysokością świadczenia wypłacanego przez organ rentowy, a wysokością świadczenia żądanego przez ubezpieczonego w skali jednego roku (por. także postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 listopada 2010 r., II UZ 30/10, LEX nr 707896 oraz z dnia 17 listopada 2010 r., II UZ 31/10, LEX nr 707897).

Podzielając w pełni zaprezentowane poglądy judykatury, Sąd Najwyższy stwierdza zatem, że nie jest tak, nawet iż w przypadku, w którym dojdzie do zakwestionowania decyzji organu rentowego wydanej w następstwie rozpoznania wniosku o emeryturę lub rentę (o prawo do któregoś z tych świadczeń), skarga kasacyjna wniesiona od wyroku sądu drugiej instancji będzie dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie 2 k.p.c.). O dopuszczalności skargi kasacyjnej, również w takich sprawach, musi bowiem decydować rzeczywisty przedmiot sporu, a następnie przedmiot zaskarżenia, określony w odwołaniu wszczynającym postępowanie sądowe, stosownie do treści art. 468 § 2 pkt 1 i 3 k.p.c. Jeśli więc przedmiotem tym będzie tylko wysokość emerytury lub renty (wysokość prawa do jednego z tych świadczeń) wynikająca z uwzględnienia elementów mających wpływ na ową wysokość, to taką sprawę należy traktować jako sprawę o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398² § 1 zdanie 1 k.p.c.

Również drugi przedmiot niniejszego sporu, tj. kapitał początkowy, chociaż nie jest żadnym ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego lub zaopatrzenia

emerytalnego, ma swój majątkowy wymiar. Zgodnie z art. 173 i następnych ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1631 ze zm.) kapitał początkowy jest bowiem pewną wartością pieniężną zaewidencjonowaną na koncie ubezpieczonego, dla którego został obliczony. Można nazwać go hipotetyczną emeryturą za okresy składkowe i nieskładkowe osób ubezpieczonych do 31 grudnia 1998 r., gdyby od dnia 1 stycznia 1999 r. nabyły do niej uprawnienia (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 294/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 391 oraz uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lutego 2008 r., SK 82/06, OTK - 2008 nr 1, poz. 3). Kapitał jest wszakże obliczany dla każdego ubezpieczonego urodzonego po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., opłacającego składkę na ubezpieczenie społeczne lub za którego składkę opłacał płatnik składek, stanowiąc rodzaj rozliczenia z systemem ubezpieczeń społecznych obowiązującym przed 1999 rokiem. Kwota kapitału początkowego oraz kwota składek na ubezpieczenie społeczne wpłacona po dniu 31 grudnia 1998 r. będą stanowiły bazę obliczenia emerytury przysługującej w przyszłości osobom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., spełniającym warunki do jej przyznania po 2006 r. Z tych też względów Sąd Najwyższy w postanowieniach: z 27 lutego 2007 r., II UZ 67/06 (OSNP 2008 nr 9-10, poz. 151) oraz z 5 sierpnia 2009 r., II UZ 28/09 (OSNP 2011 nr 7-8, poz. 113) uznał, że sprawa o wysokość kapitału początkowego jest sprawą o prawa majątkowe, w której wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica pomiędzy wysokością kapitału początkowego ustaloną przy uwzględnieniu okresów, których włączenia do podstawy tego kapitału domaga się ubezpieczony, a wysokością kapitału początkowego ustaloną w decyzji organu rentowego.

Odnosząc powyższe zasady ustalania wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego do realiów niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż wskazany przez autora skargi kasacyjnej sposób ustalenia tej wartości, nie odpowiada ustawowym wymaganiom.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy z mocy art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[a.ł.]

